

Forfatter: Brandes, Edvard

Titel: II.

Citation: Brandes, Edvard: "II.", i Brandes, Edvard: *Holberg og hans Scene*, Gyldendal, 1898, s. 82. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-brandesed_03-shoot-idm140324074976528.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Holberg og hans Scene

II.

2den Maj 1897.

For sidste Gang *Maskarade* — i denne Sæson vel at forstaa. Den gamle Komedie skal ikke for altid forsvinde. Dog nu rejser Hr. Olaf Poulsen til Finland — og Holberg med ham. For naar Hr. Poulsen holder Ferie, kan intet Holbergs Skuespil sættes paa Plakaten — *Den forvandlede Brudgom* ene undtagen, efterdi Hr. Poulsen nu engang fødtes som Mandfolk, og Stykket er Holbergs eneste Kompliment til det nye Teaters Aktricer. Men ellers er Holbergs Navn nu: Olaf Poulsen.

Selvfølgelig bliver en saadan Uundværlighed en Hæder for Skuespilleren. Han staar som Hovedpillen i Bygningen. Den store Digtters Værk falder sammen, hvis man udtager Hr. Poulsen. Hvem bliver, naar han gaar? Alligevel — mon ikke Teaterbestyrelsen udsætter sig for en Fare, naar den saaledes grundlægger den hele Holberg paa Olaf Poulsens Skuldre? Officielt, og sikkert ogsaa alvorligt ment, kaldes det kgl. Teater for Oehlschlägers og Holbergs Scene. Ja, Gud bedre det! Hvad opførtes da af Oehlschläger i denne Sæson? Intetsomhelst. Og naar *Maskarade* bragtes frem, skete det i en Form, hvorved en Række Mangler var paapegelige og klare, ikke mindst for en literærkyndig Mand, som 83 Hr. Professor Hansen eller for en saa Holberginteresseret Kunstner som Hr. Olaf Poulsen, der har lagt Aars Arbejde i Studiet af *Den danske Skueplads*.

Maskarade er Henrik, og ikke faa andre af Holbergs Komedier staar og falder paa Scenen med Henriks Fremstillinger. Var det derfor ikke rimeligt, at man prøvede andre Kræfter i saa vigtig en Fortolkning? Tro ikke, at det bliver let at finde en Afløser for Hr. Poulsen! Om man støver alle danske Scener igennem, man finder næppe Nogen, der kan sætte Foden i hans Spor. Hr. Lindstrøm gav engang Løfter i Retning mod de store Tjenerroller. Men han er i hvert Fald ikke nu mere ved det kgl. Theater. Og hvem findes dér, som kunde iføre sig Henriks Liberi og med nogen Avtoritet holde Talen om Maskeradernes Ret? Ja, selv Diogenes med sin Lygte vilde næppe finde nogen Anden ved det kgl. Teater end — Hr. Poul Nielsen, men i ham var der og er maaske endnu Muligheder.

I Stedet for at sætte *Maskarade* ud af Spillet, fordi Hr. Olaf Poulsen rejser, burde Teaterbestyrelsen have anmodet Hr. P. Nielsen om at indstudere Henriks Rolle og udføre den i Maj Maaned. Saa havde vi altid faaet det at se, og der var bleven dækket over Teatrets Fattigdom.

Men ikke skal der søges en Afløser til Hr. Olaf Poulsen, fordi han er for gammel til Henrik. 84 De Kritikere, der har bebredt ham, at han ikke længer besad Rollens Ungdom, gør Synd mod den udmærkede Skuespiller, fordi de derved tvinger ham dybere ind i en Manér, der altid har svækket hans Spil som Henrik i *Maskarade*.

Sagen er den, at Phister fremstillede denne Henrik med en balletmæssig Elegance. Han var som Henrik vittig, overlegen, lysende klog — og af Holdning: smidig, til Tjeneste, stadig i Positur, med hængende Arme, sammenslaaede Hæle o. s. v. Han nedarvede denne Henrikskikkelse — nej, han indpodede den i sin Elev, Olaf Poulsen, der aldrig har kunnet frigøre sig for den. I Stedet for at bruge den udmærkede Overlevering, som Phister skænkede ham, til personlig Fremstilling, efterlignede Hr. Poulsen ogsaa Phister paa det Omraade, hvor hans egen Natur kunde have givet Henrik rigere Karakteristik. Blæse med Ungdommen, hvis vi fik Holbergs vilde og gale Henrik at se! Phister afsleb denne Nybordersdreng til en elegant Lakej, og Hr. Poulsen, der ikke besidder Phisters Forvandlingsævine og som derfor ikke magter Tamperretscenen, anstrænger sig med en næsten krampagtig Energi for at være ungdommeligt smidig og adræt. Allerede for Phister lykkedes det ikke at sige Rollens berømteste og dybeste Replik, der indeholder Henriks Klage over Tjenernes grusomme Skæbne:

85

Vi fødes udi Armod. Vi opdrages udi Sult. Vi prygles en halv Snes Aar af en knarvorn Skolemester. Saaledes gaar vor Barndom hen. Naar vi kommer lidt til Alder, maa vi slæbe og trælle, at vi ikke skal dø i vor Alderdom før Tiden af Sult. Kort at sige, vort hele Liv er en Kæde af Elendighed.

Phister naaede ikke denne faste, beundringsværdige Stil, der et halvhundred Aar før Beaumarchais fremtryller Figaro-Skikkelsen. Phister hjalp sig saaledes, at han lagde en stikkende Skarphed i Ordene og gjorde Tonen mørk. Hr. Olaf Poulsen — Holberg forlade ham hans slemme Synd! — ender Repliken saaledes, som om Henrik selv gjorde Nar af sine Klager!

Nej, det er ikke Ungdom, der fattes Olaf Poulsen som Henrik — han vil heldigvis længe være ung nok til de Holbergske Roller — hvad han mangler i Rollen er Alvor, saa løjerligt det end lyder: mindre Lyst til at bringe Publikum i Latter, større Lyst til at faa Mennesket i Henrik frem. Nu er han halvt Phister, halvt — ikke sig selv.

Dog betydelig er Fremstillingen trods dens urimelige Anstrængthed. Den falder i mange Stykker, hvoraf enkelte er helt udmærkede. Og selv Tamperretscenen indeholder én Figur, den stammende Advokat, der med Rette vækker Publikums Jubel.

86

Fru Hilmer er gledet bort fra Pernille og har sat sig fast i Magdelonerne. Hun fornyr dem ikke, hun besidder ikke i tilstrækkelig Grad den københavnske rige Borgerfrues myndige Væsen og forklarer ikke rigtigt, at *denne* Magdelone henrives af Maskaradelyster. Mon Magdelone er mere end fyrretyve Aar? Skulde hun ikke være lidt elegantere end den Matrone, hvis Karikatur Fru Hilmer tegner i faste Linier. Lineamenterne, som det hedder i *Den forvandlede Brudgom*, er efter de rette Regler.

Derimod er der Fornyse ogsaa her i Fru Sindings Pernille, selv om man ser det bedre i *Pernilles korte Frøkenstand* end i *Maskarade*. Fru Sinding har fjærnet det Kammersisken-agtige fra Pernille, der tidligere i Lighed med Phisters Henrik opfattedes som galant Soubrette: thi Fru Phister rettede baade uvilkaarligt og tvungent sit Spil efter sin geniale Ægtemands Stil. Men Fru Sinding gaar bort fra det Balletagtige. Ligesom hun i *Pernilles korte Frøkenstand* lystigt og dristigt spankulerer omkring paa lidt indadvendte Fødder, saaledes som en kaad Tøs bærer sig ad, saaledes vrider hun i det Hele Skikkelsen bort fra den vedtagne Holdnings Former. Hendes Pernille danser ikke gratiøst — hun gaar som en fattig Tjenestepige; hun viser sig muntert-forslagen, ikke koldt-listig. Mere Varme, stærkere Natur præger Fru Sindings Spil i Modsætning til Fru Phisters.

87

Og til denne naturligere Pernille svarer Fru Nansens Leonora. Med Rette berømmes Fru Hennings i denne Rolle, fordi hun stod saa sirlig og fin og med en lille komisk Værdighed i sin uskyldige Revolution. Fru Hennings Glansreplik var denne:

Ak Monsieur! Den udi vort Køn af Naturen indpræntede Blyfærdighed holder mig fra at udøse min Hjærtens Mening. Men —

Fru Hennings holdt Stykket igennem den nydeligste Skønjomfru-Mine. Derimod Fru Nansen forsøger ingen Sættens-Mine-op. Leonoras Ansigt er roligt, kun hendes Øjne taler. Leonora siger de lidet erotiske eller ungdommelige Ord jævnt og naturligt — men hun betragter Leander med Øjne, der lyser af ung Kærlighed, ligesom hun ser stolt og stærkt paa Jeronimus, da han kalder hende for en Skøge. Leonora blev mere Kvinde i denne Fremstilling. Og Fru Nansen lagde en ung Forelskelses Hjærtebanken i Slutningsordene af denne Replik:

Gid han ikke vilde møde, gid han vilde foragte mig! Gid han var en Bedrager, at derved min Kærlighed kunde forvandles til Forbitrelse og jeg kunde komme paa rette Vej igen! Men, Himmel, kommer der ikke én! Mon det er ham? Jo, det er ham. —

88

De simple Ord: *jo, det er ham*, blev et yndefuldt Elskovsdigt.

Naar *Maskarade* opføres næste Gang, burde Teaterbestyrelsen gøre en Kraftanstrængelse og give os et nyt Intermezzo. Thi den Maskerade, der nu præsenteres, er med Rette af alle bleven fordømt. Den er lidet heldig. Professor Vilhelm Møller har gjort opmærksom paa, at man dér end ikke skaaner os for »Variétéernes uhyggeligste, heldigvis sjældne Gæst: Damekomikeren«. Man burde dog forsøge at tænke sig, hvorledes en Maskerade paa Holbergs Tid saa' ud. Hvad var den? Et offentligt Bal, hvor man dansede maskeret, og hvor det turde være et stort Spørgsmaal, om Deltagerne i synderlig Grad var udklædte. Og her optræder paa det kgl. Teater to Børn, der danser! Børn paa en Maskerade efter Kl. tolv sammen med Byens Kisselinker og andre Piger, der lever af deres Midler. Hvilket slet Eksempel giver det kgl. Teater ikke her!

Lad *Maskarade* opføres for sidste Gang i denne Form, og lad Komедien snarest muligt opstaa fornyet @9@/9: stilfuldere og alvorligere!